

Ο Βενιαμίν στον θείο Χρήστο

(Ανάμεσα σαράντα οκτώ και πενήντα πέντε)

Auxerre, Ιούνιος 1982

[...]

Οι ψυχές των πεθαμένων βρίσκονται εντός μου κάπως νοτισμένες. Τον χειμώνα του σαράντα οκτώ, στη μοναξιά της υγρής αυλής της οδού Καραγεώργη της Σερβίας, γυαλίζουν μέσα στην αλλόκοτη φάτνη μου, χρωματιστά φύλλα από το πορτοκαλί περιοδικό, κύριοι ντυμένοι πιο λαμπερά κι απ' τον Τζίμι, κυρίες, ξένοι, υγιέστατοι αμερικάνοι, κάνουν διακοπές σ' εξωτικά τοπία, είναι κι εκείνη η σπουδαία ζωγραφιά στο εξώφυλλο με τρισευτυχημένους κοκκινομάγουλους θεατές σε παιχνίδι μπέιζμπολ, («Κύριε Ντιμίτρι πώς παίζεται το μπέιζμπολ») που δροσίζονται με αναψυκτικό Coke.

Η Σίλεια με νανουρίζει με εικόνες από το *House Beautiful*, ενέπνεαν θαλπωρή στα μετακατοχικά φυματικά μάτια τα ξύλινα εσωτερικά των ετοιμοπαράδοτων αμερικάνικων σπιτιών. Ο Ντιμίτρι εξηγεί την λεζάντα μιας διαφήμισης με κουζινικά σκεύη από πολυεθυλαίνιο, κάποιου ευφάνταστου κυρίου Earl C. Tupper. Εκτυφλωτικά διάφανα χρώματα, ο τίτλος του σχετικού άρθρου έγραφε «Fine art for 39 cents», κι η Σίλεια παρακάλεσε τον Ντιμίτρι, «όταν με το καλό γυρίσει στην Αμερική», να της στείλει μερικά. Δεν είχε προλάβει καλά-καλά να τελειώσει ο Εμφύλιος κι εμείς είχαμε κιάλας αεροστεγή πλαστικά στα ράφια της κουζίνας.

Ο μπαμπάς είναι σαράντα τόσο κι εσύ θείε τριάντα χρονώ (ήσουν μόλις δεκαοκτώ στην 4η Αυγούστου!). Ο σπαραγμένος κόσμος ζει με τα στρατιωτάκια που τα λένε Ζαχαριάδη και Βεντήρη, με τα μολυβένια παιχνιδάκια που σπέρνουν τον τρόπο στα χωριά και που τα λένε Τσαλδάρη και Μάρσαλ, σκοτώνεται για μιαν ιδέα ο κόσμος στα βουνά – αλλά αυτοί εκεί, στη φαντασμαγορική μακρινή χώρα τρέχουν στη λεωφόρο του υπαρκτού πολιτισμού με Cadillac coupé, long-playing δίσκους και γυαλιστερές Oldsmobile! Ιδέα δεν έχουν για το Γ' ψήφισμα της πουλημένης Βουλής των Ελλήνων, για τον 509... Πώς να μην είναι κοκκινομάγουλοι και ευτυχημένοι.

Όταν γεννήθηκα ο σεβασμιοσ γέρων Σοφούλης ακουγόταν πολύ, αλλά οι ευκατάστατοι πλην λόγιοι σκαπανείς της Κηφισιάς, του Αμαρουσίου και της οδού Βαλαωρίτου, δεν είχαν ακόμα προλάβει να προετοιμάσουν l' esprit d' après-guerre. Αυτοί οι άνθρωποι ήταν η μόνη μας σωτηρία, μαικήνες του εαυτού τους θαυμαστοί και αναγκαίοι. Τι κι αν σκοτωνόταν ο κόσμος στα βουνά! Δεν ήταν πτώματα αυτά τα λουλούδια στο Αιγαίο, ήταν εκείνοι, που βαρέθηκαν να περιμένουν τ' ακίνητα βαριά καράβια, την ΕΛΣΗ και τον ΑΜΒΡΑΚΙΚΟ, τι κι αν τα πολεμικά ανακοινωθέντα έσκιαζαν τους εθνικόφρονες Τζίμι, η Μαρία τότε ήταν η Ελλάδα, το μέλλον, τα χειροκροτήματα... – άραγε να γεννήθηκα εκεί, καταμεσίς στο Teatro Comunale της Φλωρεντίας, μαζί με το ξανάνιομα το ευγενικό του Bel Canto; Ω! Μαρία-Νόρμα ήσουν μακριά από την πλατεία του Συντάγματος και τα σκονισμένα παντελόνια των τραμ, κι εγώ ότι είχα γεννηθεί στην οδό Καραγεώργη της Σερβίας, δύο μόλις βήματα από το «Βιβλιοπωλείον του Ελευθερουδάκη»!

Πεινούσαμε όλοι, εκεί γεννήθηκα θείε, το ξέρω, μέσα σε κρυμμένες χρυσές λίρες και ψωμί τηγανισμένο στο λάδι, ώ τι νοστιμιές!, κι η Μαρία να φεύγει σε περιοδείες κι ο πρέσβυς ποιητής να ταξιδεύει στην Τουρκία, μακριά από τις ταβερνούλες του Κατσίμπαλη, ψωμί με βούτυρο, που έμενε στο Μαρούσι, και

ζάχαρη, που είχε ξάδελφο τον Ζήσιμο που έμενε στη Κηφισιά, *ψωμί με πελτέ*, όπου κάθε Μάρτη ανθίζουν οι γλυσίνες, όπου διέθετε εξοχική κατοικία και ο εφευρέτης μιας γενιάς που στα τριάντα της αισθανόταν κιάλας σαράντα, και τα *σιχαμερά τυράκια της αμερικάνικης βοήθειας*, εφόσον ήδη διέθετε και την απαραίτητη κοιλίτσα... Ω Ζη και Σε, Ω Γκα κι Εγγό και ΡοβεΣπιέρο, τον Μάρτιο του σαρανταοκτώ μας γύρισαν πίσω τη Ρόδο, ιδανικός τόπος για μήνα του μέλιτος, Ω Θε, ταξιδεύεις ερωτευμένος στο νησί τον Μάιο: «...τί άπεραντη γαλήνη έμπρός στην καταγάλανη θάλασσα», κι αλήθεια τι να σημαίνει ετούτος ο βαθύς αναστεναγμός της γενιάς σου μέσα στην δίνη της ακριβοπληρωμένης Ελευθερίας: «Δόξα σοι ό θεός! Κέρδισα τή ζωή μου! Καί μόνο γι' αυτές τίς έξι μέρες στην Έκάλη και στή Ρόδο άξιζε νά ζήσω». (Κι οι άλλοι δεν είχαν στον ήλιο μοίρα, δεν ήξεραν πού να κρυφτούν, πώς να ζήσουν λαθραία.)

Τι ωραίοι οι λόγιοι της εποχής που προσπαθούσαν να αποβάλλουν αυτόν τον Παλαμικό υπερβολικό τόνο *à la pallicare* στην φωνή και στο ύφος, τον καιρό που στρατιωτάκια κάθε λογής πάσχιζαν ασμένως δια την ανοικοδόμησιν της Ελλάδος! Και να σκεφτεί κανείς πως γεννήθηκα όταν: «...Η Κηφισιά ήταν άνυπόφορη έφέτος. Οί φάτσες πού κυρίεψαν τίς καρέκλες του Κεφαλαριού έχουν όλες τους ένα ύφος λουομένων στή χαβούζα των Μεθάνων». Αλλά εγώ δεν τα παρατηρούσα αυτά, τους θυμάμαι όλους να στροβιλίζονται σε πιο κοινόχρηστους χώρους, στις αλλέες του Ζαπτείου, στο καφενείο η Όασις, να έρχονται από δω κι από κει, να χαιρετιούνται, να σμίγουν κατά τριάδες ή πεντάδες οι παρέες, *πατάς ένα κουμπί και βγαίνει μια χοντρή*, ο Γράμμος, ο ραδιοφωνικός σταθμός Ζαπτείου, τα τριπόδια των φωτογράφων, και *λέει στα παιδάκια νίζ φαϊ*, μάλλον ζούσα όπως εκείνοι οι ευκλείς ποιητές μετά την απελευθέρωση, παρατηρούσα τη φύση, τη ζωή, νηφάλια όπως οι θεοί στην Ιλιάδα, ήμουν πολύ μικρό παιδί για να παρασυρθώ στη δίνη, η πόλη περικλειόταν όλη στον πίνακα του Αγήνορα *Το πανόραμα των Αθηνών* με τα βαυαρικά κτήρια και τα ρωμαϊκά ερείπια στραμμένα τακτικά σαν παιχνιδάκια κατά την δύση, για νά 'χει λίγη άπλα το μάτι, κι ο Ιλισσός, ήμερο κατοικίδιο ποταμάκι, τότε κυλούσε ακόμα στην υγρή διαδρομή του.

Ω! η ωραία Αττική με τις ελιές της, τη λεωφόρο Συγγρού και τ' αεροπλάνα πάνω απ' την Ακρόπολη! Ω οι γλυκείς καλλιτέχναι που αν δεν ήταν αυτοί να δίνουν μυρωδάτη μορφή στα όνειρά μας, άτρωτοι (μα πως τα κατάφεραν;) στις πολιτικές πλεκτάνες του καιρού και του τόπου, πού θα είχαμε κατηγορήσει τώρα... Αχ! εκείνες «οί έλιές του κ. Αστεριάδη πίνακες Νο 7 και 8, τοπεία άξιοσημείωτα για τήν λεπτότητά τους, ιδίως τό δεύτερο, καί προπαντός έργα όπου ό ζωγράφος είδε κάτι νέο μέ τά μάτια τά δικά του». Αχ! αυτές οι ελιές με τον ίσκιο τους και το αγνάντεμα στην θάλασσα του Σαρωνικού, εκεί κοντά στο Σούνιο στην ανέμελη έπαυλη των «ατσαλάκωτων» ποιητών που διέθεταν κιάλας αυτοκίνητο, στις άδολες εκδρομές των ποιητών του σαράντα τόσο, *άχ!* ήλιος, ήλιος πολύς, μετά την απελευθέρωση, με τα παρδαλά κορίτσια των ποιητών, με τα αστεία, με τα αντίσκηνα στη Βούλα και τη Βάρκιζα, τις πρώτες αγορές οικοπέδων – για τις μελλοντικές βιλίτσες που θα έφτιαχνε ο Πικιώνης και ο Κωνσταντινίδης. Μα ναι! «...σήμερα όπου χιλιάδες ζωγράφοι άποδίδουν τά αντικείμενα μέ έτοιμες φόρμουλες, είναι κάτι τι νά ψάξει ένας καλλιτέχνης καί νά βρεί τό νόημα μιάς ελιάς!»

Ω! Εμπί και Ελύ, τι περίπατοι στον γαλανό Σαρωνικό, τι φριχτές μνήμες απ' τα Κρώρα και την Αλβανία, τι οράματα ταξιδιάρικα, μακρυνά από τα μικρόσωμα και παλληκαρίσια στενά των Θερμοπυλών, μικρά παιδιά μας τραβούσατε απ' το αδύναμο κοριτσίστικο χεράκι να μας δείξετε, πίσω απ' τις ασημένιες ελιές, το σπαράζον ερμαφρόδιτο σώμα της ελευθερίας, αυτό που στοίχειωνε τις λαϊκές ζωγραφιές του μαϊστορος

Τσαρούχη και τους αναπαίστους του κυρίου Μάνου. «...Ὁ κ. Ἀστεριάδης μπορεί νά καυχηθεῖ πῶς μέσα στά δύο αὐτά ἔργα, μέ δροσερότητα καί συγχρόνως μέ στιβαρότητα ἀνθρώπου σκεπτομένου ἄγγιξε τόν κύριον χαρακτήρα τοῦ δέντρου.» (Μα ωστόσο θείε, πες μου, πῶς διάολο τα κατάφεραν; Να ζούνε ανεπηρέαστοι στην ωραία τους τέχνη όταν τους ἄλλους τους εκτελούσαν με συνοπτικές διαδικασίες;)

Δεν εἶχε ἀκόμα τρελαθεῖ το σκυρόδεμα, η καπνιά, το πλαστικό. Μεγάλωνε ἀργά ἀλλά σταθερά η ἀχόρταγη των πολιτικῶν και των στρατιωτῶν ξακουστή πόλη, κι οἱ φιλήδονοι καλλιτέχναι ἀναζητούσαν την ἐξορία σε δροσερές ἐξοχές και λάγνες παραλίες. Ο Οδυσσεύς Ἀλεπουδέλλης, τον ἴδιο ἐκεῖνο Φεβρουάριο του σαράντα οκτώ πήγε να εγκατασταθεῖ στο Παρίσι του Elyard και του EλευTheriad. «Ἡ ἑλληνική τέχνη στίς ἀναμετρήσεις της σέ διεθνείς ἐκθέσεις καί σέ καλλιτεχνικά κέντρα παίρνει πιά τή θέση της στήν κλίμακα τῆς σύγχρονης τέχνης». Στη Σχολή των Καλῶν Τεχνῶν οἱ δάσκαλοι γόγγυζαν: *βάλε παιδί μου λίγο μαύρο να σκοτώνει το κίτρινο!* κι οἱ «επαναστάτες» μαθητές ἀπό ἀντίδραση γέμιζαν τον τόπο με χιλιάδες βουναλάκια στο μπλε του κοβάλτιου και στο κίτρινο του καδμίου, χιλιάδες πίνακες με προορισμό ἀμερικάνικα ἐσωτερικά με «χρώμα»: «... Ἡ θέση αὐτή σχεδόν πάντα, χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ξένη κριτική ἰδιαίτερα γιά τά ἑλληνικά στοιχεία της, γιά τή μνήμη πού κρατά μέσα της καί γιά τό βίωμα τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός καί της ἑλληνικῆς φύσης πού ἐκφράζει.»

Εμεῖς, τα μικρά παιδιά, εἶχαμε πάντα στο σχολεῖο δάσκαλό μας τον μεγάλο Cennino Cennini, στα караβάκια και τα βουναλάκια μας τηρούσαμε σχολαστικά την ογδοηκοστή ὄγδοη συμβουλή του στο θαυμαστό Βιβλίο της Τέχνης: «ΠΩΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥΜΕ ΕΝΑ ΒΟΥΝΟ ΚΑΤ' ΕΥΘΕΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΗ. Εάν θέλεις να κάνεις βουνά ενός καλοῦ ὕφους και τα οποία να φαίνονται φυσικά, πάρε μεγάλες πέτρες γεμάτες σπασίματα και ὄχι λείες, ἀντίγραφέ τες ἀπ' εὐθείας κάνοντας νά ᾿ρχεται το φως και η σκιά στην κατεύθυνση που σου ταιριάζει.» Ἀλλά κανείς δεν προσέχει τις ζωγραφιές που μυρίζουν θάλασσα και σκίνο και τρυφερά σωματάκια παιδιῶν του πενήντα.

Θυμάμαι μονάχα ὅ,τι θέλω να θυμάμαι, ὅ,τι εἶναι ἀγαπημένο και παιδικό. Γεννήθηκα στην Ελλάδα ἐκεῖνη ὅπου τον Σεπτέμβρη του πενήντα τόσο, μέσα στη θάλασσα μου ἐρχόταν μια μυρωδιά ἀπ' τους παρθένους ἀμμόλοφους της Λούτσας, διηθησμένη ἀπό πεύκα κι ἀρμυρίκια. Μισοβυθισμένος στο νερό, ἀφηνα το υπόλοιπο κορμί μου να ἀγναντεύει τα πέρα βουνά με τα μάτια του Θεόφιλου. Ο μπαμπάς Τζίμι διαφέντευε ὅλη την παραλία, την σιγαλιά του γαλακτώδους πρωϊνοῦ, ἀκόμα και την μυρωδιά ἀπ' τις τηγανιτές πατάτες στην κοντινή ξύλινη παράγκα. Οἱ ποιητές λιάζονταν σε ἄλλες ακτές, στα νησιά του Ἀρχιπελάγους, οἱ στρατιωτικοί ἐκπαιδεύονταν βάνουσα στην ἐσχατολογική ἐννοια της ἐλληνικότητας, οἱ ἀρχιτέκτονες και οἱ πολιτικοί μηχανικοί στις νεωτερικές δυνατότητες του ἐνισχυμένου σκυροδέματος, οἱ κομμουνισταί κατηφείς ὀργάνωναν στα ξερόνησα, μέσα ἀπό δραματικές τελετουργίες δημοκρατικοῦ συγκεντρωτισμοῦ, και με ἀληθινά δάκρυα στα μάτια, το οὐμανιστικό τους ὄραμα («James Joyce ἢ σοσιαλιστικός ρεαλισμός;») και, ὅλοι μα ὅλοι, ἐδειχναν πολύ ἀπασχολημένοι, ἐργάζονταν για μας, για τα παιδιά του πενήντα τόσο! Φοβόμουν τόση ἀπασχόληση τόση σοβαρότητα τόσο πάθος, να κυριεύει την ἀνασυγκροτούμενη Ἀττική! Ἀλλά ἐδίωχνα τις ἀσκημες σκέψεις, ἔκανα βουτιές στα ρηγά νερά, γελούσα με μια κυρία που ο ἀγέρας της ἐπαίρνε μακριά

την εφημερίδα *Η Ακρόπολις*, θαύμαζα κρυφά τον αγέρωχο μπαμπά Τζίμι ακάματο κτίστη της καινούργιας Ελλάδας!

**Ω! περασμένα χρόνια πού μάς άφηγαν ν' αγαπούμε
τήν πατρίδα άνιδιοτελώς!**

Χάζευα τις κυρίες στην παραλία της Λούτσας να ξεδιπλώνουν προκλητικά τα ασπρουδερά τους αναχώματα πάνω στην ζεστή άμμο, τότε μπορούσα να συλλαμβάνω δύσκολους ήχους: το υποχθόνιο φρούφφ, φρούουφφ, κάθε που ανασηκωνόταν ένας μηρός, φρούφφφ! –ένα ολάνοιχτο γαλατένιο μπράτσο σερνόταν σαν φίδι δίπλα στην πετσέτα του Τζίμι, προσπαθούσα όσο γινόταν να μην κοιτάζω πολύ, οι κυρίες ήταν δαιμονικές, εγώ αμαρτωλός μαθητής με ροδακινιά μάγουλα, έκλεβα στα κρυφά λίγη φευγαλέα και ασαφή ηδονή, δαιμονιζόμουν και πήγαινα πιο μακριά, με τιμωρούσα αυστηρά. Καθόμουν στην άκρη ταπεινωμένος γλάρος, το αεράκι να πειράζει ελαφρά τα πούπουλά μου, και παραφύλαγα την παράφορη μυρωδιά των λουσμένων στον ήλιο και τ' αλμυρό νερό. Με τούτη την μυρωδιά χρόνια τώρα, το κορμί μου παίρνει τις αποφάσεις του.

Θυμάμαι λέγω μονάχα μυρωδιές.
Αυτή η παμπάλαια πελαγίσια, κάπως θλιβερή,
Της μετακατοχικής Ελλάδος η οσμή,
Ανέστησε ενδεχομένως μέσα μου τον ποιητή.

Εικόνες παστωμένες με αρμπαρόριζα και τζιτζυφιές...

Δεν γνώρισα παππούδες,
Δεν βρήκα άλλον ζωντανό,
Να κοινωνήσω τον δικό μου τον καημό.
Τώρα που τελειώνει ο αιώνας,
Μαρίες του *bel canto* και κάμποσοι Γιώργηδες
των προπολεμικών εκείνων ποιημάτων,
μόνοι αυτοί,
Κρατάνε γερά ως οι πιο σοφοί θεράποντες των
ψυχικών μου περασμάτων.
(Τους απολύμανα εγκαίρως από Μεταξά-χαρά-υγεία
και Καραντώνηδων απολυταρχία).

Πού αλλού να ψάξω, τι να βρω,
Σε ποιόν με νόημα μια καλημέρα να απευθύνω.
Τα κιτρινισμένα φύλλα των *Νέων Γραμμάτων*
μουχλιάζονε εντός μου,
δεκάδες οι νεκραναστάσεις τους από τότε,
Όχι! δεν είναι τοιαύτης αχλύος το φως μου.

Με ποιόν να ανταλλάξω μία καλησπέρα
της προκοπής,
Ροδαλές κι άσπρες πικροδάφνες στις “δημοσιές”,
Μαρτυρούν την μόνην εν ζωή,
Ποίηση της γενεθλίου μου γης.

Τούτοι εδώ οι γέροι ποιητές είναι οι μόνοι που με άφησαν ελεύθερα
να πειραματιστώ με την ιδέαν της Ελλάδος,
Ισως διότι υπήρξαν παλίμπαιδες,

Ίσως διότι ποτέ δεν τους γνώρισα αυτοπροσώπως.

- Ο κύριος Μπεν ο Σανιδόπουλος, ιστορικός και ποιητής;
 - Ο ίδιος αυτοπροσώπως.
 - Ω! χαίρω πολύ, είμαι ο άσσος-μπαστούνι του περιοδικού ο διευθυντής.
 - Λοιπόν, νέε μου Καλημέρα,
 - Καλημέρα, χιμ... μπορώ ελεύθερα να μιλήσω στη γλώσσα τ' ουρανού;
 - Μα... βεβαίως, αρχίστε... εμείς θα απολαμβάνουμε με ματοτσίνουρα αρχαίου θεού.
 - Ω μα τι λέτε , τιν' αυτές οι τσιριμόνιες;
 - Ξέρετε, αγαπητέ μας κύριε Μπεν,
- οι θεοί τελευταίως μας τοποθέτησαν κατά μόνας.

Εκεί στην Λούτσα του πενήντα ξεβράστηκε μια μέρα στα ρηγά ένα ολόκληρο κοπάδι καλαμάρια κι ο κόσμος, αλλόφρονες στην απρόσμενη ευτυχία τους, έπιανε με τα χέρια όσα μπορούσε, πιάσαμε κι εμείς, μας τα τηγάνισαν στη παράγκα. Πεινούσαμε πολύ στα χίλια εννιακόσια πενήντα τόσο. Αυτοί οι μισόγδυτοι αλιείς καλαμαριών, έρχονται ακόμα στα όνειρά μου και με ξυπνάνε με την ηλιοκαμένη τους ευτυχία. Τότε τα άρβυλα του στρατού (και των παραστρατιωτικών) άπλωναν παντού δυνατή την μόχα τους... βρωμούσε ο τόπος Κορέα-Φρειδερίκη-Άϊζενχάουερ. Φοβόμαστε πολύ εμείς τα πιτσιρίκια, επειδή όλοι τότε, δάσκαλοι και γονείς, θαρρείς ενορχηστρωμένα, έδερναν, προς σωφρονισμόν και αρετήν, τα πεινασμένα τους παιδάκια λυσσασμένα.

Φλεβάρης του σαράντα οκτώ και χιόνιζε πολύ εκείνο το βράδυ. Δεν θα ξεχάσω ποτέ, θείε, αυτό που μου είχες διηγηθεί, χρόνια μετά, στο γυμνάσιο: «το βράδυ που κοιλοπονούσε η Σίλεια εγώ βρισκόμουν στη Θεσσαλονίκη. Χιόνι πολύ και πόμπευαν βάρβαρα τους αντάρτες, ντρεπόμουν για τη ζωή». Είναι αλήθεια: το πρωί που γεννήθηκα, το *Εμπρός* έγραφε στην πρώτη σελίδα: «Υπό τας αποδοκιμασίας και τους εμπυσμούς του πλήθους οι συλληφθέντες συμμορίται μετεφέρθησαν δέσμοι εις τας φυλακάς της Θεσσαλονίκης.» (Και από κάτω: «Διατί έρχονται εις την Ελλάδα οι στρατηγοί Βαν Φλιτ και Μαθένι: σαφής η αμερικανική πρόθεσις να προστατεύσει την ανεξαρτησίαν μας.»)

Αντίκρυ ο Θερμαϊκός άνθιζε αντάρτικα κουφάρια, κι ωστόσο οι λόγιοι επισκέπτες της Θεσσαλονίκης οσφραίνονταν ατάραχοι τη δυσοσμία και το μόνο που έβρισκαν να σημειώσουν στα πολύ προσωπικά τους ημερολόγια ήταν: «14 Φεβρουαρίου. Ό πολύωρος περίπατος στό δάσος τού Σείχ Σου. Ή χιουμοριστική έπέμβαση τού άνθουπασπιστού τής χωροφυλακής. Τή νύχτα σ' ένα είδος boíte στό κέντρο τής πόλης»... Κι αν *οι άλλοι* διαλέξαν τη σκληρή ζωή δεν φταίνε οι λόγιοι – που εξάλλου είναι πάντα δημοκρατικοί εκ πεποιθήσεως. *Κι αν όρώμεν άνθουν πέλαγος Αίγαίον νεκρούς*, είναι *οι άλλοι* που χρόνια τώρα θαλασσοπνίγονται, *οι άλλοι* που περιμένουν κυρτωμένοι την δικαιοσύνη ωσότου δεν αντέχουν, *οι άλλοι* που παραφρονούν μια μονάχα στιγμή και φωνάζουν «Ελευθερίααα!» το σαράντα τέσσερα, «Στα όπλα!» το σαράντα έξι, κι ύστερα, άμα τυχόν σωθούν, λουφάζουν στο σπίτι εμπρός στην αχνιστή φασολάδα («τα παιδιά,

αυτά τουλάχιστον να μην έχουν την ίδια τύχη») και καμιά φορά δέρνουν τη γυναίκα τους και το παιδί τους δίχως να καλοξέρουν το γιατί... Πάντα *οι άλλοι*.

Κακοφόρμισαν πια τα νερά του Αιγαίου, τόσα κουφάρια απ' το εικοσιδύο και το τριανταέξι να θαλασσοδέρνουν, τόσα παλληκάρια απ' το σαράντα και δώθε να κρατιούνται παστωμένα στ' αλμυρό νερό, πάει, ξεβράζει πλέον η άτιμη θάλασσα τη μαραγκιασμένη φύτρα του Καραγκιόζη μεταλλαγμένη σε σύγχρονα τέρατα: δημόσιοι υπάλληλοι, κομματικοί, αστυνόμοι, και ιδιώτες ληστές κάθε επαγγέλματος που θα μπορούσαν να ζούνε σε οποιοδήποτε μέρος της γης με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Πολίτες του χρηματισμένου, πουλημένου κόσμου.

Πάνε πια θείε τα ψεύτικα εκείνα χρόνια που υπόσχονταν τα πάντα. Τώρα, σε δέκα, το πολύ σε είκοσι χρόνια *κι εσύ θά 'χεις χαθεί κι η όμορφιά σου θά 'χει γεράσει* – άμα φύγουμε κι εμείς οι τελευταίοι, πάει, η Ελλάδα θα καταποντιστεί σαν την Ατλαντίδα στα σάπια νερά.